

Brigovác László

BIHAR VÁRMEGYE MŰTÉTET JAVASOL

ADALÉK AZ 1876. ÉVI KÖZEGÉSZSÉGÜGYI TÖRVÉNY KORAI FOGADTATÁSÁHOZ

Társadalmi szempontból igazán veszélyes jelenségek egyik, ezerszer emlegetett példájaként a kuruzslás a 19. század utolsó harmadában különösen élénken foglalkoztatja az orvosszakmát, a hatóságokat, a politikai és a hírlapi élet szereplőit. Beszélhető benne és körülötte bőven akad, számát sem tudni a közérintkezésben kipattanó s onnét központi, területi és helyi hivatalokhoz elhatoló történeteknek, amelyek azután akár tartósabb ideig íródként ügyekké terebélyesednek. Lefoglalt sajtórovatok, a közövényekhez hasonló pár sorosoktól a hasábokra futó beszámolóig ívelő, úgymond kisbetűs és nagybetűs cikkek, igazgatási, rendészeti, jogszolgáltatási szerveknél keletkező vaskos szövegek áradatai jelzik a kérdés kimeríthetlenségét.

Ugyanakkor a közönséget megérinteni-figyelmeztetni-felvertezni hivatott alkalmaknak, a különféle írásos és szóbeli megnyilvánulásoknak mégis igen változó az eredményessége, felemásan gyümölcsöznek. Egyrésztől könnyed mozdulatokkal sikerül lerántani a leplet sok ügyetlen, kétbalkezes kísérletezőről vagy épp a nagy tehetségű, mesteri elkövetőkről. Lépten-nyomon belebotlani ezekbe az annyiféle ismert, kijátszott és kifigurázott alakokba, vásározó, vidéket járó vagy valahol tartósan megtelepedő szerencselovagokba, hírhedtté lesznek üzelmeik. Másrésztől viszont a kuruzslás kiterjedtségét, működési mezőjét lehetetlen tisztán látni. Többé-kevésbé világos határokon belülnek érzékelt, bár olykor csak tudni vélt vagy (félre)sejtett szándékok és gyakorlatok uralta bonyolult, kibogozhatatlanul kusza és kideríthetetlenül régi közegeben ott gomolyognak az egészséggondozás lelki (bizalmi) alaptényezői, emberi kapcsolatok lényegi mozzanatjai. Ez a vonzerejét szívósan őrző, abból jóformán semmit sem vesztő ellenvilág a szükséglet szenvedőktől újra és újra támaszt nyer, ezért a dualizmus idején az egészségügy országos rendezése, az 1876: XIV. tc. dacára életképesnek bizonyul. (Varga János aradi ügyvéd, író, lapszerkesztő 1877-ben egyenesen azt mondja: „*talán egy ország sincs a világon, ahol annyi kuruzsló megélne egy rakáson, mint nálunk*”).¹

Bihar vármegye a végeláthatatlan küzdelem egy, választott korszakunk egészét tekintve korai pillanatában, 1878 decemberében lép színre indítványával. Ekkoriban a

¹ Varga 1877: 139.

törvényhatóság a köztisztaság, a városi és falusi állapotok, a szervezett, intézményes ellátás terén, habár továbbra is lassan, de a korábbiaknál tudatosabban, jelentékenyebb háttérrel tart előre. Járási, kör- és községi orvosai negyedévente üléseznek a megyei főorvos elnökletével, megosztva a tanulságokat és összehangolva a munkavégzést.² Felölősségérzettel viseltetnek a lakosság iránt, az állam és az önkormányzatok képviselőit pedig folyamatosan intik, hogy alapvető érdekük az emberéletek megmentése. Az új törvény végrehajtásának, gyakorlati érvényesítésének feladatai, kivált a betegségekkel szembeni megelőzés-felkészítés, a kórházi és járulékos beruházások, az egészségügyi személyzet gyarapítása és képzése körül együttműködésre készítetik az előljáráásokat s ösztönzőleg hatnak az értelmiségre. 1868 óta tevékenykedik a *Biharmegyei orvos-, gyógyszerész- és természettudományi egylet*, állandó tanácskozásairól egy sor miniszteriumi felterjesztést, emlékiratot, rendezési javaslatot bocsát ki.³ Bizonyára segítségének is köszönhetően a közegészségügy vonatkozásában szaporodnak az öntevékeny polgári kezdeményezések, növekvőben vannak a felajánlások, adományozások, emelkedik a testületek, egyesületek és magánszemélyek szerepvállalásának mértéke.⁴

Ez a hozzáállás, az önszervezés, az érdekvédelem még fontosabbnak kezd mutatkozni a kuruzslók vagy kuruzslással vádolható egyének sűrűbb felbukkanásával, merészebbé válásával. Főként, hogy azok, akiknek az élete kifejezetten zavartalanul a felszínen zajlik, gyaníthatóan beférkőznek magas szintű, néha a legfőbb döntéshozók kegyeibe. 1876 májusában Dubay Miklós belgyógyász, fővárosi orvos a büntető törvénykönyv javaslata kapcsán oda fakad ki, hogy Magyarországon „*általános és nem egyszer miniszteri pártfogásban részesül a kuruzslás*”.⁵ Nekibátorodása, keserősége alighanem a gyógyhirdetések túlzásainak, a vakmerően forgalmazott készítményeknek szól, amelyek visszaszorításához elkerülhetetlen lenne a külső, elsősorban a jogi támogatás. De ez legalább olyan csábító valóság, amire mindig fény vetül, és kockázata felmérhetőbb. Az igazi árnyékos oldalon, népi környezetben, félreeső, titkos ösvényeken kínálóznak másfajta, jóval veszedelmesebb gyógyszolgáltatások. S hogy utóbbiak igenis létező, a kortárs mindennapokon elhatalmasodó fenyegetést jelentenek, azt önmagukban tanúsítják a következő, hol megdöbbenő, hol egyenesen rémisztő bihari események: Vizesgyán községben egy elhunyt tisztviselő kiasott holttestéről lemetszik a fejét s azt gyógyhatás kiváltásához a beteg a házában őrzi;⁶ Konyáron egy túlsúlyos

² Bátor 1878a: 954.

³ Edelmann 1901: 341–342.

⁴ Uo. 338–341. (szórtan)

⁵ Dubay 1876: 154.

⁶ [szerző nélkül] 1877c: 386.

asszonyt dézsában fejre állítanak, vízzel öntik le, majd a hasát kenik, csak hogy a szemé meggyógyuljon; ugyanott fekélyes lábszárat maró anyagokkal kennek, az eredmény nagyfokú gyulladás és szövetpusztulás, a kezelt meghal.⁷

1878 novemberében Bátori Dániel konyári orvos megjegyzi: a „*hívatlan egyének által folytatott kuruzsolás a törvény teljes szigorát hívja fel*”.⁸ Mérlegét egyre sürgetőbb kényszerít megvonni az orvosi munka feltételeinek számos helyen érezhető romlása, az elnyomorodó lelkek és testek, a korán véget érő életpályák, a szemérmetlenül nyereszkeskedő ügyletek, vagyis az általuk adódó lehangoló tapasztalatok sokasága. Persze csakis indulatos panaszokkal a napi sajtót, a kormányzati és törvényhatósági tisztviselők asztalait nem érdemes elárasztani, mert az efféle sérelmi közelítés jól tudott módon korántsem számíthat egységes pártfogásra. A harc az ezt vállalkóktól szívs, megalkuvás nélküli érvelést, alapos esetfeltárásokat, temérdek adatot követel.

Biharban a vármegyei egészségügyi bizottság elszántan dolgozik a kuruzslás ellen, azt maradéktalanul felszámolni („*kiirtani*”) képes intézkedést akar. Megtételéhez küldöttséget rendel, s javaslatát az 1878. december 3-i, nagyváradi rendes ülésén tárgyalás alá veszi. Erről tudósít az alábbiakban közölt forrás, a bizottságnak a vármegye törvényhatósági bizottságához címzett előterjesztése. Kitűnik belőle az is, hogy a szakemberek az általános orvoslásért közvetlenül a társadalommal nem keresnek kapcsolatot. Meggyőződésük szerint a közártalom forrása jogi természetű, a két éve hatályban lévő közegészségügyi törvényből ered: az 52. § a „*keresetképen*” és a „*díjazás mellett*” kifejezések közbeiktatásával túl távan fogalmaz a kuruzslást illetően. („*A jelen törvény VI. fejezetének szabályai szerint orvosi gyakorlatra nem jogosított egyéneknek betegeket keresetképen gyógykezeltetni és díjazás mellett gyógyszereket rendelni tilos.*”)⁹ Ki kell tehát hagyni őket, amivel megfosztják a cikkelyt a feltételesség olvasatától, így világosabb, szigorúbb alkalmazást tesz lehetővé. Erélytelen tiltás helyett valódi (elrettető) erővel fog bírni. A törvényhatósági bizottság a közgyűlésen keresztül feliratban kérje a belügyminisztert, hogy az országgyűlésnél indítványozza a módosítást.

Megjegyzendő: Bihar valójában csatlakozik a szöveghelyet érvényes tartalmával elégtelennek, erőtlennek értékelők s a beavatkozás, a címünkbeli „műtét” gondolatát érlelők táborához. Már a közegészségügyi törvény javaslatával összefüggően, a Budapesti Királyi Orvosegylet Közegészségügyi Albizottságának 1875. decemberi ülésén

⁷ Bátori 1878b: 975.

⁸ Uo.

⁹ 1876: XIV. tc. Első rész. VIII. fejezet. Kuruzslás. (A kiemelés: B. L.)

írásba foglalják a fenti változtatást. A szervezet a kuruzslás teljes betiltása végett az 52. § idézett szavait kihagyatni kívánja a készülő jogszabályból.¹⁰

Látszatra dióhéjnyi az észrevétel, ám jó pár előérzet, megfontolás és kifogás járul hozzá. A törvényszakasz ugyanis nem egyszerűen nem tilt teljesen. És nemcsak utal a lehetséges vonatkoztatási esetekre. Kéthatározós szerkezetével tulajdonképpen előlegez helyzeteket, amelyekben mentségül használhatják. Azok, akik ellen irányulna, bátorítva (szinte felhatalmazva!) érezhetik magukat a kezelések elvégzésére, hiszen vádlóiknak nem a jogosulatlanságukat kell majd igazolni (nem hivatkozhatnak csupán erre), hanem azt, hogy ilyen minőségükben ellenszolgáltatásért kezeltek. Vagyis senki sem lesz kizárólag a jogosultság nélküli gyógyellátás okán büntethető, csak ha cserébe kap valamit. Sőt, az egyetlen mozzanat, aminek révén a vétség egyáltalán megállapítható és bizonyítható, a díjazás *átvétele*. 1876 februárjában dr. Weszelovszky Károly a törvényjavaslatot taglaló tárcájában hangsúlyozza, hogy a két kikötéssel „száz eset között alig lehet egynél is bebizonyítani a kuruzslást”.¹¹

S hogy mennyi minden csúszhat még bele a vitákba? Mivel a törvény kellő tiltás hiányában engedni fog, kibúvót ad, az is kérdés, pontosan mi minősül kuruzslásnak. Úgy ítéljük, a róla szóló VIII. törvényfejezet már azzal roppant kétségessé teszi meghatározását, hogy bár felvillantja némely ismérveit, végül adós marad egy szabatos (tétéles), formulaszerű leírással. (Az 53. § belügyminiszteri engedély hiányában tilalmazza *titkos összetételű* gyógyszerek készítését és forgalmazását; az 54. § kimondja: közegészségügyi szempontból nem engedélyezhető szerek és eljárások nem szabadalmaztathatók; az 55. § alapján *bizonyos* betegségek elleni gyógymódok és -szerek vizsgálata és engedélyezése – szakértők bevonása mellett – a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.) Véleményünkkel egybehangzóan 1883 őszén az Orvosi Hetilapban cikkindító állításként jelenik meg, hogy a kuruzslás szónak „minden tekintetben megfelelő fogalmát még nem adták”.¹² Jogilag talán azért sincs kitöltve ez a „hézag”, mert a szó jelentések túlságosan szövevényes hálóját gabalyítja (már) maga köré. Jobbára a babonáság, a szakképtelenség és a kontárkodás olvasódnak együtt vele, de nem mindig a gyógyítás összefüggésében használatos. A rontás, a párkapcsolat-szervezés, vagy a vagyonnövelés bűvös-szemfényvesztő eszközeit ugyancsak lefedi (előfordul például *pénzkuruzslás* összetételként, az elrejtett kincs megtalálását jelölendő).¹³

¹⁰ [szerző nélkül] 1875: 1016.

¹¹ Weszelovszky 1876.

¹² [szerző nélkül] 1883: 1066.

¹³ Szilágyi 1876.; [szerző nélkül] 1877b.

Aligha véletlenül már a közegészségügyi törvény tervezetéről folyó egyeztetéseken elhangzik: a kuruzslás biztosan nem határozható meg, s arról a törvény ne is ejtsen szót.¹⁴ Noha ennek hívei kisebbségként elszigetelődnek, álláspontjuk kifejtésével feltehetően elősegítik, hogy a gyógytevékenység jogosultságát nélkülöző gyakorlásának tárgyában az ismertetett jogi minősítés, a köztes megoldás szülessen. Az országgyűlés tagjainak többsége nyilván könnyen túllendül ezen, s ha ingadozó lelkesedéssel, de bízik abban, hogy majd csak helyére áll a dolgok (új) rendje. A szakma felől felmerülő aggályokat, a rossz előérzetet azonban gyorsan igazolják a mindennapok. 1878 végére városokban és vidéken egyaránt széles körű tapasztalat a kuruzslók és kiváltképpen módszereik hervadhatatlanul nagy népszerűsége, a törvény nem képez előttük akadályt. Bihar sajtát friss benyomásai – pusztán a fentebb elbeszélte történésekre utalva – eléggé borzasztók, és legalábbis leleplező sajtóanyagokat bőségesen sorakoztathat oda a kifogyni nem tudó panaszok mellé. December elején pedig a vármegyei egészségügyi bizottság üléséről kelt előterjesztésben érvként feltűnik az, amit három évvel korábban, a javaslatcsomag vitájában balsejtelemként vethettek papírra: képtelenség kimutatni, hogy a kuruzslók átveszik a kezelésért szabott díjukat, azaz nincs bizonyíték a törvényszegésre. Mindezt a bizottság részéről erőteljesen tetet ölt a szándék, hogy a kuruzslás a jogban élesen és ne „*tág értelműleg*” legyen behatárolva.

De ez csupán egy folyamat állomása, és még a Kihágási Büntető Törvénykönyv hatályba lépése elé esik. Valamelyest változást hoz már a KBTK (1879. évi XL. törvény) azzal, hogy büntetést helyez kilátásba a benne foglaltak megsértésének esetére. 92. §-a büntetőjogilag értékelhető, büntetéssel sújtható cselekménynek tekinti, ha valaki képesített egészségügyi közegekre tartozó teendőket vagy gyógyszerárusítást jogosulatlanul végez: „*Száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő 1. a ki szabályszerű jogositvány nélkül fizetésért vagy jutalomért, orvosi, sebészeti, fogorvosi vagy pedig olyan helyeken, a hol szülész vagy szülésznő van, és ezek akadályozva nincsenek, szülési teendőt végez; 2. a ki szabályszerű jogositvány nélkül gyógyszert betegek számára árul vagy elad, vagy bizonyos gyógyszert, hatósági tilalom ellenére, habár ingyen osztogat vagy ad. Visszaesés esetében, ha az ezen kihágást elkövetőnek utolsó megbüntetése óta két év még nem telt el: egy hónapig terjedhető elzárás és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetés állapítandó meg.*”¹⁵ Fontos viszont, hogy az 1. bekezdés nem tud kizárni minden eshetőséget, kényszerűen nyitva hagy kiskapukat, mert azt nem tilthatja és nem minősítheti kihágásnak, hogy valaki önszántából, jótéte-

¹⁴ [szerző nélkül] 1879: 696.

¹⁵ 1879: XL. tc. Második rész. IX. fejezet. A közegészség és a testi épség elleni kihágások. (A kiemelés: B. L.)

ményként segítsen másokon. Erre épít, ebből űz csúfot a *Magyarország és a Nagyvilág* szépirodalmi és ismeretterjesztő hetilap, amikor 1877 tavaszán egy szellemes képsorozattal élcelődik a leendő törvénykönyvön, szóvá téve, hogy ha a régmúltban is létezett volna, pénzbírság, illetőleg elzárás várta volna „*Az irgalmas samaritanust kuruzslás miatt, amért, orvosi oklevél nélkül irt 'öntött a sebekre s ezeket bekötöze.*”¹⁶ Természetesen a helyzet felfogható humorosan, hanem amit nevetségesnek érzünk, afölött nagyon komoly veszély lebeg. Végső alakjában a KBTK meghagyja a boldogulás esélyét az élelmes kuruzslók számára, mivel elbújhatnak azon állítás mögé, hogy térítésmentesen *gondoznak*, és ekkor nem büntethetők. A másik szál, a közegészségügyi törvényé 1879 nyarán ugyan tovább gombolyodik: a körorvosok előértekezletén ismét előkerül az 52. § két bonyodalmat okozó kifejezése, napirenden van töröltetésük,¹⁷ ám a törekvések ezúttal sem vezetnek el a célig. A Biharban annyira óhajtott „műtét” újfent, és később is mindenkor elmarad, így a változatlan törvényekkel kísérlik majd meggátolni a kuruzslást – amint például a századvégen hírhedtté váló nagyváradi Németh Sándor¹⁸ ügyei tükrözik, hasztalanul...

Forrásközlésünk tartalmazza Bihar vármegye egészségügyi bizottságának eredetiben megőrződött, az elnök saját kezű aláírásával ellátott előterjesztését és az ez alapján a törvényhatósági közgyűlésből a belügyminiszterhez intézett, 1878. december 31-i kiadványozású felterjesztés másolatát. Egy ügyiratot alkotnak, Bihar vármegye alispánjának a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárában lévő közigazgatási iratai között található. Közreadásuknál korhű átírással élünk: a mai nyelvi szabályoknak megfelelően módosítjuk az ékezeteket és a kétjegyű mássalhangzókat, megszólításoknál a kezdőbetűket, valamint új központozással változtatunk a tagoláson. Mindazonáltal a régies vagy tájalkokat (pl.: *ekint, ösmerve, örökítvén, jó*) meghagyjuk. A szövegbeli apróbb javításokat, lehúzásokat külön nem jelezzük, a rövidítéseket az első előfordulásnál lábjegyzetben oldjuk fel. Számozással nem rendelkező iratokról lévén szó, kapcsos zárójelben, kiegészítésként utalunk a foliókra.

¹⁶ [szerző nélkül] 1877a:185.

¹⁷ [szerző nélkül] 1879: 696.

¹⁸ Németh Sándorról lásd: Edelmann 1898.

I. BIHAR VÁRMEGYE EGÉSZSÉGÜGYI BIZOTTSÁGÁNAK ELŐTERJESZTÉSE¹⁹

[1] *Biharmegye egészségügyi bizottságától.*

22. eg. biz. sz.²⁰ 1878.

Tekintetes Megyei Bizottság!

Alólírott napon tartott rendes ülésünkben a kuruzslás elleni védintézkedések indítványozásával megbízott küldöttségünk javaslatát vevén tárgyalás alá, szomorúan esett hallanunk, hogy bizottságunknak ezen ügyben felszólaló tagjai a gyakorlati életből merített adatokkal és saját tapasztalataik köréből felhozott példákkal igazolták a közegészségügy fejlődésének százados ellensége, a kuruzslás folytonos terjedését.

Hogy a felismert veszélyességénél fogva legrégibb időktől annyira ostorozott baj az 1876: XIV. t. c.²¹ intézkedéseinek életbe léptetése és az orvosi személyzetnek országszerte történt megszarporítása, a községi és körorvosi intézménynek behozatala után is, nemhogy véglegesen eltűnnék, de sőt napról-napra tért nyert, itt-ott a leggyászosabb kimenetelű esetekben örökítvén meg szomorú működésének létezését. Ennek okát mi elsősorban a törvény 52. §-ában látjuk, hol a kuruzslás oly tág értelműleg definiáltatik, hogy ezen szakasz szó szerinti alkalmazása mellett a kuruzslás tényálladékát még oly esetekben is nehéz bebizonyítani, midőn egyesek nemcsak tartózkodásuk helyén, de sőt egész kiterjedt vidék lakossága előtt is a kuruzslók, úgynevezett [2] tudósok hírében állanak, és káros működésüket az egész világ szemé láttára zavartalanul űzik. Mert a vétség megállapításához törvény szerint okvetlenül megkívántató körülmény, a díjazás elfogadásának bebizonyítása nehéz, sőt teljes lehetetlen akkor, midőn a kuruzsló, ösmerve a törvény tág értelmű kifejezését, tudja azt igen jól hasznára fordítani, és semmi körülmények között nem mulasztja el a kellő elővigyázatot arra nézve, miszerint a szenvedők részéről felajánlt vagy előlegesen kikötött díjazás átvétele négy szemközt, tanúk nélkül történik. Kettős szempont az, melyből kiindulva a kuruzslás hatósági szigorú büntetéssel kell, hogy sújtassék s hovahamarabb kiirtassék. Az egyik, minden-

¹⁹ MNL HBML IV.406.b 52. d. V. 12. 328/1878. (Az ügyiratdarab az alispáni közigazgatási iratok 1908. évi átselejtezésekor kapta jelenlegi sorszámát. Külzetén idegen számként szerepel a törvényhatósági bizottság 1878. évi vonatkozó iktatószáma: 420., továbbá valószínűsíthetően az alispáni hivatal eredeti száma: 12066/1878.)

²⁰ eg. biz. sz.: egészségügyi bizottsági szám

²¹ t. c.: törvénycikk

esetre leginkább figyelemre méltó indok azon kártétel, melyet a kuruzslók az emberi egészség és életben okoznak; a másik, mely azonban csak, mint mellétekintet, jó figyelembe, a kuruzslók lépvesszőjére került egyének vagyoni károsodása, melyért az illetők a valóságban semmi vizontszolgálatot nem nyernek. Márpedig tagadhatatlan, hogy a kuruzslás tényálladékának föltétele megvan, létezésének káros eredménye bekövetkezik ott is, ahol az anyagi érdekre való tekintet nélkül üzetik. És senkinek sem jutna eszébe kétségbe vonni azt, hogy a jogosítvány nélkül gyógykezelők által kiszolgáltatott szerek – ha azok ártalmas képessége megvan – ugyanazon rongáló hatással bírnak az emberi egészségre, jutottak legyen azok pénzért vagy ingyen az áldozat birtokába. Ezeknél fogva mi indokolatlannak találjuk azon különbséget, melyet az egészségügyi törvény az ingyen és díjért kuruzslók között tesz. S mert azon meggyőződésben vagyunk, hogy a két kategóriába osztott kuruzslók működése a közegészségügyre nézve feltétlenül és egyaránt veszélyes, mert meg vagyunk győződve, hogy addig, míg a törvénynek idézett szakasza változatlanul fennáll, a kuruzslók ellen szigorúan fellépni, azt teljesen kiirtani s ekint a szóban lévő törvény által létesített községi orvosi intézménynek fennállását állandóan biztosítani teljes lehetetlen. Van szerencsénk a tekintetes megyei bizottságot tisztelettel megkérni, méltóztassék legközelebbi gyűléséből belügyminiszter úrhoz egy feliratot intézni, melyben őnagyméltósága felkérésék, hogy az 1876. XIV. t. cikkre²² vonatkozólag az országgyűléshez egy módosítvánnyal járuljon, mely szerint az idézett törvény 52. §-ából ezen szavak „keresetképpen” és „díjazás mellett” kihagyassanak.

Kelt Nagyváradon, a megyei egészségügyi bizottságnak 1878. évi december 3-án tartott rendes üléséből.

Tóth Dezső
biz.²³ elnök

²² t. cikke: törvénycikkre

²³ biz.: bizottsági

2. A TÖRVÉNYHATÓSÁGI KÖZGYŰLÉSBŐL KELT FELTERJESZTÉS²⁴

[1] 420/878. biz. szhoz²⁵ felterjesztés.

Nagyméltóságú Belügyminiszter Úr!

Az 1876. évi XIV. t. c. 163. §-a értelmében alakított egészségügyi bizottságunk előterjesztéséből arról kellett meggyőződnünk, hogy közegészségügyünk fejlődésének százados ellensége, a kuruzslás napjainkban is űzetik, mégpedig azelőtt szokatlan méretben és feltűnően kárhozatos eredménnyel.

Az előterjesztésből van szerencsénk N[agy]méltóságodat teljes tisztelettel felkérni, miszerint az 1876. évi XIV. t. cikkre vonatkozólag az országgyűlés képviselőházához egy módosítvánnyal járulni méltóztassék, mely szerint az idézett törvény 52. §-ából ezen szavak: „keresetképen” és „díjazás mellett” kihagyassanak. –

Kelt a közgyűlésből

[ceruzás kezelési feljegyzés:] exp.²⁶ 31/XII

Irodalom

[szerző nélkül]

- 1875 Vegyesek. *Orvosi Hetilap* 1875. december 12. (19. évf. 50. sz.) 1016. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1875_12/?query=kuruzsl%C3%A1s&pg=21&layout=s (A letöltés ideje: 2019. szeptember 4.)
- 1877a Jogtudományi dolgok. – Humoreszk 9 képben. *Magyarország és a Nagyvilág* 1877. március 25. (13. évf. 12. sz.) 185. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarországEsANagyvilag_1877_1/?pg=188&layout=s (A letöltés ideje: 2019. szeptember 3.)
- 1877b Helybeli újdonságok. Pénzkuruzslás. *Szegedi Híradó* 1877. július 4. (19. évf. 78. sz.) [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/SzegediHirado_1877-2/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%B3\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1879\)&pg=2&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/SzegediHirado_1877-2/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%B3)%20AND%20DATE%3D(1876--1879)&pg=2&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. augusztus 31.)

²⁴ MNL HBML IV.406.b 52. d. V. 12. 328/1878.

²⁵ biz. szhoz: bizottsági számhoz

²⁶ exp.: expedálva – kiadva, továbbítva

- 1877c Babonaság. *Politikai Ujdonságok* 1877. augusztus 1. (23. évf. 31. sz.) 386. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PolitikaiUjdonsagok_1877/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%B3\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1879\)&pg=361&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PolitikaiUjdonsagok_1877/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%B3)%20AND%20DATE%3D(1876--1879)&pg=361&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 6.)
- 1879 Tárca. A körorvosokról. II. *Orvosi Hetilap* 1879. augusztus 3. (23. évf. 31. sz.) 696. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1879_08/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%A1s\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1880\)&pg=5&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1879_08/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%A1s)%20AND%20DATE%3D(1876--1880)&pg=5&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 2.)
- 1883 Heti szemle. *Orvosi Hetilap* 1883. október 7. (27. évf. 40. sz.) 1066. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1883_10/?query=ESZO%3D\(1876.%2010W%20kuruzsl%C3%A1s\)&pg=10&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1883_10/?query=ESZO%3D(1876.%2010W%20kuruzsl%C3%A1s)&pg=10&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 4.)

1876: XIV. tc.

1876. évi XIV. törvénycikk a közegészségügy rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87600014.TV&targetdate=&printTitle=1876.+%C3%A9vi+XIV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2019. szeptember 14.)

1879: XL. tc.

1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv kihágásokról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87900040.TV&targetdate=&printTitle=1879.+%C3%A9vi+XL.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2019. szeptember 14.)

BÁTORI Dániel

- 1878a Közegészségügyi állapotok a vidéken az új közegészségügyi törvény életbelépte óta. I. *Orvosi Hetilap* 1878. november 10. (22. évf. 45. sz.) 954. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1878_11/?query=ESZO%3D\(k%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1880\)&pg=25&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1878_11/?query=ESZO%3D(k%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy)%20AND%20DATE%3D(1876--1880)&pg=25&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 4.)
- 1878b Közegészségügyi állapotok a vidéken az új közegészségügyi törvény életbelépte óta. II. *Orvosi Hetilap* 1878. november 17. (22. évf. 46. sz.) 975. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1878_11/?query=ESZO%3D\(k%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy\)%20AND%20DATE%3D\(1876-1880\)&pg=37&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/OrvosiHetilap_1878_11/?query=ESZO%3D(k%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy)%20AND%20DATE%3D(1876-1880)&pg=37&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 6.)

DUBAY Miklós

- 1876 Dubay Miklós: Orvosi megjegyzések a m. büntetőtörvénykönyv javaslatára. II. *Jogtudományi Közlöny* 1876. május 5. 154. (11. évf. 18. sz.) [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/JogtudomanyiKozlony_1876/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%A1s\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1880\)&pg=153&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/JogtudomanyiKozlony_1876/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%A1s)%20AND%20DATE%3D(1876--1880)&pg=153&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 6.)

EDELMANN Menyhért

- 1898 *Németh Sándoról. Adat Magyarország közegészségügyének jelenkori történetéhez. Egy kuruzsló üzelmei.* Nagyvárad
- 1901 Közegészségügy. In: Borovszky Samu (szerk.): *Bihar vármegye és Nagyvárad.* (Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monografiája.) Bp. 341–342.

SZILÁGYI István

- 1876 *Máramaros vármegye egyetemes leírása.* II. Társadalmi viszonyok. 2. A megye néprajzi ismertetése. Bp. 291–292. [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/CsaladHely_MonografiaMegye_MaramarosEgyetemesLeirasa/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%A1s\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1880\)&pg=298&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/CsaladHely_MonografiaMegye_MaramarosEgyetemesLeirasa/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%A1s)%20AND%20DATE%3D(1876--1880)&pg=298&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. augusztus 31.)

VARGA János

- 1877 *A babonák könyve.* Arad. 139.

WESZELOVSZKY Károly

- 1876 Észrevételek a közegészségügy rendezéséről szóló törvényjavaslat fölött. IX. *A Hon.* 1876. február 5. (14. évf. 28. sz.) [https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/AHon_1876_02/?query=ESZO%3D\(kuruzsl%C3%A1s\)%20AND%20DATE%3D\(1876--1880\)&pg=19&layout=s](https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/AHon_1876_02/?query=ESZO%3D(kuruzsl%C3%A1s)%20AND%20DATE%3D(1876--1880)&pg=19&layout=s) (A letöltés ideje: 2019. szeptember 2.)

Közyűjteményi források

- MNL HBML Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára
IV.406.b Bihar Vármegye Alispánjának iratai. Közigazgatási iratok

László Brigovác

*“Bihar County recommends a surgery” – Addendum to the initial welcome of the
Public Health Act of 1876*

As being a quite dangerous activity from social aspects quackery was of great interest among medical professionals, authorities, and the participants of political and public life in the last third of the 19th century. The Healthcare Committee of Bihar County was determined to act against it, and insisted on permanent measures. A delegation is appointed to draw up a recommendation, which was discussed at the regular meeting of the Committee on December 3, 1878. The proposal prepared there and addressed to the municipal committee of the county expresses that medical professionals wouldn't turn directly to people in relation to general medicine. They firmly believed that the threat to the public originates from legal issues; the public health act in effect that time wasn't strict enough as to quackery, and could be easily bypassed. A more accurate and stricter regulation was needed, and they would make a proposal to the Minister of the Interior to suggest an amendment in the Parliament.